© Л. П. Сідельникова, Н. Ахмад

Отримано: 27 травня 2026 р.

Прорецензовано: 03 червня 2026 р.

Прийнято до друку: 04 червня 2026 р.

Дата публікації: 24 червня 2026 р.

email: sidelnykova.larysa@kntu.net.ua

ORCID-ідентифікатор: https://orcid.org/0000-0001-7182-2923

email: s1612575@kntu.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: https://orcid.org/0009-0004-8826-8251

DOI: http://doi.org/10.25264/2311-5149-2026-41(69)-249-259

Сідельникова Л. П., Ахмад Н. Фінансова стійкість територіальних громад у регіонах з підвищеними безпековими ризиками. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Економіка».* Острог : Вид-во НаУОА, червень 2026. № 41(69). С. 249–259.

УДК: 336.14:352:355.01(477)

JEL-класифікація: H72, H77, D74, R58

Сідельникова Лариса Петрівна,
докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету

Ахмад Нісар,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Херсонського національного технічного університету

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У РЕГІОНАХ З ПІДВИЩЕНИМИ БЕЗПЕКОВИМИ РИЗИКАМИ

У статті досліджено теоретико-методичні засади фінансової стійкості територіальних громад у регіонах з підвищеними безпековими ризиками в умовах воєнного стану. Обґрунтовано сутність фінансової стійкості як інтегральної характеристики, що поєднує фінансову автономію, фінансову спроможність та фінансову самодостатність територіальної громади. Визначено основні деструктивні чинники, які негативно впливають на фінансову систему прифронтових територіальних громад. Проведено оцінювання рівнів фінансової спроможності та фіскальної автономії прифронтових регіонів України. Запропоновано стратегічні напрями зміцнення фінансової стійкості територіальних громад у період війни та повоєнної відбудови, що передбачають диверсифікацію джерел доходів, розширення локальної податкової бази, підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів і впровадження цифрових інструментів адаптивного управління місцевими фінансами.

Ключові слова: *публічні фінанси, фінансова стійкість, територіальні громади, місцеві бюджети, безпекові ризики, розвиток, постконфліктні регіони.*

Larysa Sidelnykova,
Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation,
Kherson National Technical University

Nisar Akhmad,
PhD student
specialty D2 Finance, Banking, Insurance and Stock Market,
Kherson National Technical University

FINANCIAL SUSTAINABILITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN REGIONS WITH ELEVATED SECURITY RISKS

This article examines the theoretical and methodological foundations of the financial sustainability of territorial communities in regions with elevated security risks under martial law. The study substantiates financial sustainability as an integrated category combining the financial autonomy, capacity, and self-sufficiency of local governments. Under wartime conditions, the financial sustainability of local budgets largely depends on the scale of infrastructure destruction, tax base contraction, migration processes, and the effectiveness of interbudgetary regulation mechanisms.

The paper identifies key destructive factors affecting the financial systems of frontline territorial communities, including the destruction of production facilities, declining entrepreneurial activity, forced migration, land contamination by mines, and increasing dependence on state budget transfers. The financial sustainability of these frontline regions was assessed using the coefficient of expenditure coverage by own revenues and the coefficient of fiscal autonomy. The results reveal substantial differentiation among them: the Luhansk region demonstrates a critical level of transfer dependence, whereas the Kharkiv and Mykolaiv regions maintain relatively high levels of fiscal autonomy and financial capacity despite significant security challenges.

Ultimately, the financial sustainability of territorial communities under crisis conditions depends not only on resource availability but also on institutional flexibility and the ability of local authorities to adapt financial management to wartime

challenges. Strategic priorities for strengthening sustainability during wartime and post-war recovery include diversifying revenue sources, expanding the local tax base, stimulating investment activity, optimizing budget expenditures, and implementing digital instruments for adaptive financial management and transparent budgeting.

Keywords: *public finance, financial sustainability, territorial communities, local budgets, security risks, development, post-conflict regions.*

Постановка проблеми. В умовах системних трансформацій архітектури публічних фінансів України особливої актуальності набуває забезпечення фінансової спроможності та самодостатності, зміцнення фінансової стійкості базової ланки місцевого самоврядування – територіальної громади. На шляху розбудови демократичної держави та соціально орієнтованої економіки це є стратегічно важливим, оскільки саме на рівні територіальних громад забезпечується безперервність надання базових публічних послуг, підтримується соціальна стабільність і закладається інституційний базис для реалізації суб'єктності місцевого самоврядування як ключового чинника фіскальної децентралізації.

Проте в умовах високої невизначеності, зумовленої воєнним станом, фінансова стійкість територіальних громад у регіонах з підвищеними безпековими ризиками опинилася під тиском безпрецедентних викликів (значне скорочення податкової бази внаслідок руйнування виробничих потужностей, припинення/призупинення господарської діяльності, масова міграція працездатного населення тощо), які обмежують здатність органів місцевого самоврядування самостійно здійснювати покладені на них повноваження. Негативним чинником стала і законодавча ініціатива щодо перенаправлення «військового» податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету, що позбавило територіальні громади життєво важливого фінансового ресурсу, який дозволяв їм покривати фіскальні розриви. Паралельно зі зниженням доходів відбулося зростання видатків, зумовлене необхідністю фінансування заходів територіальної оборони, соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та відновлення об'єктів цивільного захисту і критичної інфраструктури. Така фінансова розбалансованість посилює залежність громад від міжбюджетних трансфертів, фактично стимулюючи процеси фіскальної децентралізації та обмежуючи інструменти стратегічного планування, що загрожує втратою суб'єктності місцевого самоврядування та вимагає негайного перегляду механізмів зміцнення їхньої фінансової автономії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування і використання коштів місцевих бюджетів, забезпечення фіскальної автономії місцевого самоврядування, пошук інструментів зміцнення фінансової стійкості територіальних громад перебувають у пріоритетному фокусі сучасного наукового дискурсу. Особливої гостроти питання достатності фінансових ресурсів на локальному рівні набуває в умовах російської агресії, яка масштабує рівень невизначеності й трансформує систему управління місцевими фінансами у площину антикризового менеджменту, де пріоритетним завданням стає пошук балансу між обмеженими доходами та екстремальним зростанням потреб громади.

Так, Т. Шматковська і Н. Чиж, досліджуючи фінансову стійкість територіальних громад як ключову передумову забезпечення їх життєздатності, доходять висновку, що в умовах війни вона набуває ознак адаптивної спроможності, що проявляється у гнучкому перерозподілі видатків, підтриманні мінімально необхідного рівня доходів і збереженні платоспроможності місцевих бюджетів за одночасного скорочення економічної бази [1]. Вплив повномасштабного вторгнення рф на фінансову стійкість територіальних громад та можливостей подальшого підвищення їхньої спроможності під час воєнного стану розглядається у праці Ю. Голинського та В. Нурієвої [2]. Ключові чинники, інституційні та фінансові механізми зміцнення фінансової автономії органів місцевого самоврядування визначають А. Табачук та Г. Капленко [3]. На основі системного підходу М. Кужелєв, А. Нечипоренко, С. Стабіас аналізують зміни фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану та зростання асиметрій фіскального простору [4]. Комплексну декомпозицію впливу війни на фінансову стійкість територіальних громад реалізують Г. Возняк і Д. Сороковий, поглиблюючи проведений аналіз розподілом територіальних громад на чотири групи: а) у прифронтових регіонах; б) у регіонах, що зазнали руйнувань та часткової окупації і де відновлено контроль України, однак, які і на сучасному етапі перебувають в зоні ризику окупації та ведення на їх території бойових дій; в) у регіонах підтримки; г) у базових (тилових) регіонах [5]. Натомість Я. Казюк, В. Венцель, І. Герасимчук провели дослідження фінансової спроможності територіальних громад під іншим кутом, розподіливши 1438 територіальні громади України за високим, оптимальним, задовільним, низьким та критичним рівнями спроможності [6].

Наявні наукові напрацювання формують вагоме теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого дослідження окресленої проблематики. Разом з тим, незважаючи на широку наукову дискусію, сучасні безпекові виклики, воєнні ризики та системні фіскальні обмеження (від звуження дохідної бази до низької маневреності видатків) вимагають напрацювання нових механізмів розвитку прифронтових територіальних громад в умовах війни та повоєнної відбудови.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад фінансової стійкості територіальних громад та оцінювання рівнів фінансової самодостатності й фіскальної автономії прифронтових регіонів України в умовах воєнного стану. Для її досягнення необхідно розв'язати такі завдання: розкрити сутність фінансової стійкості територіальних громад; визначити основні деструктивні чинники впливу воєнних ризиків на місцеві бюджети; систематизувати регіони і територіальні громади за рівнем безпекових ризиків; оцінити рівні фінансової самодостатності та фіскальної автономії прифронтових регіонів України на основі відповідних коефіцієнтів; обґрунтувати стратегічні напрями зміцнення фінансової стійкості територіальних громад у період воєнного стану та повоєнної відбудови.

Виклад основного матеріалу. Поняття «фінансова стійкість територіальної громади» доцільно трактувати як системну категорію, що акумулює в собі поняття фінансової автономії (суб'єктності), фінансової спроможності (ресурсного потенціалу) та фінансової самодостатності (рівня покриття видатків власними доходами), утворюючи з ними стійку архітектоніку її фінансової безпеки. У цій структурі фінансова автономія є інституційною передумовою, спроможність – ресурсним базисом, а самодостатність – цільовим орієнтиром, що в сукупності визначають здатність громади до стабільного функціонування в умовах ендогенних та екзогенних шоків.

Між цими категоріями простежується ієрархічна підпорядкованість: фінансова автономія є базовою інституційною умовою формування фінансової спроможності, що характеризується достатністю ресурсів, ефективністю їх використання та здатністю до самостійного прийняття управлінських рішень. Своєю чергою, фінансова спроможність становить ключовий елемент фінансової самодостатності територіальних громад, яка передбачає інтегроване, збалансоване функціонування усіх внутрішніх підсистем громади на основі власних ресурсів [7, 138]. Найвищим рівнем цієї ієрархії є фінансова стійкість – комплексний стан, що охоплює всі перераховані вище характеристики та визначає здатність громади не тільки забезпечити довгостроковий розвиток, а й зберегти життєздатність фінансової системи в умовах невизначеності.

В умовах повномасштабної війни фінансова стійкість територіальних громад набуває вираженої просторово-диференційованої залежності та значною мірою визначається віддаленістю від лінії бойового зіткнення. Чим ближче громада розташована до зони активних бойових дій, тим вищим є рівень руйнування економічної бази, порушення логістичних ланцюгів, міграційного відтоку населення та скорочення податкової спроможності місцевих бюджетів. У сукупності це формує обмеження фіскальної автономії громад, знижує їхню дохідну базу на тлі істотного збільшення видаткового навантаження через необхідність ліквідації наслідків руйнувань та фінансування безпекових заходів, що у підсумку посилює залежність бюджетів місцевого самоврядування від трансфертів з державного бюджету, трансформуючи модель фінансової стійкості від самодостатньої до переважно дотаційно-компенсаторної.

На нашу думку, регіони з підвищеними безпековими ризиками доцільно класифікувати таким чином:

– регіони безпосередньої лінії фронту та активних бойових дій (Донецька, Луганська, Запорізька, Херсонська та Харківська області);

– прикордонні регіони під постійними обстрілами (Сумська та Чернігівська області);

– регіони, де окремі громади залучені до зони бойових дій або мають статус територій можливих бойових дій (Миколаївська область (зокрема, Очаківська, Куцурубська громади й інші прибережні чи прикордонні території); Дніпропетровська область (переважно громади Нікопольського, Криворізького та Синельниківського районів, що межують із зоною бойових дій або тимчасово окупованими територіями)).

Разом з тим, Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 28.02.2025 р. № 376 [8], визначає такий територіально-безпековий розподіл:

1. Території, на яких ведуться (велися) бойові дії:

– території можливих бойових дій;

– території активних бойових дій;

– території активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси.

2. Тимчасово окуповані Російською Федерацією території України.

При аналізі фінансової стійкості територіальних громад регіонів з підвищеними безпековими ризиками важливо враховувати їхню диференціацію щодо ступеня фіскального тиску. Так, на територіях активних бойових дій фінансова стійкість громад суттєво послаблена через руйнацію підприємств та масову евакуацію населення; на територіях можливих бойових дій бізнес все ж таки намагається функціонувати, але існують надвисокі безпекові ризики; на деокупованих територіях громади, що відновлюють свій фіскальний потенціал після звільнення, мають зруйновану інфраструктуру та високу залежність від трансфертів з державного бюджету.

Крім того, існує розроблена Світовим банком, ЄС та ООН методологія PDNA, яка застосовується в усьому світі після катастроф і війн для планування відновлення та відбудови. Вона втілює концепцію просторової нерівномірності впливу війни та диференціації функціональних ролей регіонів: а) прифронтові регіони – райони, які тимчасово не підконтрольні Уряду, та/або райони активних бойових дій; б) допоміжні, які забезпечують логістику оборонних і гуманітарних вантажів; в) тилові регіони, які захищають експортно-імпортні логістичні вузли та евакуйовані підприємства; г) регіони, де Уряд відновив контроль та які відновлюються після завданої шкоди [9, 34].

З урахуванням воєнно-безпекових умов в Україні доцільною є така типологізація територіальних громад:

– територіальні громади у прифронтових регіонах (Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська та Херсонська області);

– територіальні громади у регіонах, де Уряд відновив контроль (м. Київ, Житомирська, Київська, Сумська та Чернігівська області);

– територіальні громади у регіонах підтримки (Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська та Черкаська області);

– територіальні громади у базових регіонах (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області) [9, 45].

Об'єктом нашого дослідження обрано територіальні громади прифронтових регіонів (Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська і Херсонська області) як зон із підвищеними безпековими ризиками.

Зазначимо, що повномасштабна російська військова агресія істотно підвищила ризики фінансової стійкості територіальних громад через сукупність деструктивних чинників, які набули вираженої просторової нерівномірності, зумовленої різним ступенем віддаленості громад від зони активних бойових дій. Територіальні громади у прифронтових регіонах одночасно стикаються з безпековими, економічними та демографічними викликами. Чим інтенсивніші бойові дії, тим вищим є рівень їхньої фінансової вразливості, що зумовлює потребу в аналізі чинників, які призводять до скорочення їхнього ресурсного потенціалу (рис. 1).

Рис. 1. Основні деструктивні чинники, які впливають на фінансову систему прифронтових територіальних громад

Джерело: авторська розробка.

Знищення виробничих потужностей та об'єктів критичної інфраструктури у поєднанні з масштабним мінуванням площ сільськогосподарських угідь призвело до значного скорочення податкової бази. Ця проблема є особливо актуальною для прифронтових та деокупованих територій, де економічна діяльність залишається або суттєво обмеженою, або повністю паралізованою, а процеси відновлення виробництва вимагають значних фінансових ресурсів і часу. Як наслідок, формуються довгострокові дисбаланси у структурі місцевих бюджетів, зростає залежність від зовнішніх джерел фінансування, підвищується ризик хронічної фінансової вразливості територіальних громад.

Крім того, масова зовнішня міграція працездатного населення суттєво звузила доходи від основного податкового джерела місцевих бюджетів – податку на доходи фізичних осіб, а велика кількість внутрішньо переміщених осіб розбалансувала територіальні громади за рівнем їх фіскальної спроможності – одні громади втратили значну частину трудового потенціалу, що спродукувало стрімке зниження підприємницької активності і відповідно скорочення податкових надходжень місцевих бюджетів; інші – отримали

додаткове навантаження на бюджет через підвищені потреби у фінансуванні системи охорони здоров'я та соціальних служб.

Внаслідок суттєвого фіскального розриву сформувалася хронічна залежність бюджетів територіальних громад прифронтових регіонів від державних трансфертів, що нівелює їхню фінансову автономію та обмежує здатність до самостійного забезпечення життєдіяльності й регенерації.

Для підтвердження зроблених висновків розрахуємо основні індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Харківської та Херсонської областей.

Зазначимо, що дотації і субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам опосередковують перерозподіл коштів між бюджетами в межах області. Так, наприклад, трансферт з обласного бюджету (видаток) зараховується до бюджету територіальної громади (дохід), а потім витрачається через видаткову частину цього бюджету. Тому для уникнення подвійного рахунку та викривлення показників було проведено елімінацію міжбюджетних трансфертів і враховано виключно офіційні трансферти з державного бюджету.

Для кожного із зазначених регіонів наведемо співвідношення мобілізованих до бюджету податків і зборів (як основи формування власної дохідної бази) та обсягів державної фінансової підтримки, а також розрахуємо коефіцієнт покриття бюджетних видатків власними доходами *(1)* і коефіцієнт фіскальної автономії *(2)*.

$$K_{\text{покриття}} = \frac{Dz - Td - Tm}{V_z - T_m}, \qquad (1)$$

де D_z – загальні доходи зведеного бюджету;
T_d – трансферти з державного бюджету;
T_m – трансферти з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам;
V_z – загальні видатки зведеного бюджету.

Характеризує рівень фінансової самодостатності, відображаючи здатність території забезпечувати фінансування поточних і стратегічних видатків за рахунок власної дохідної бази.

$$K_{\text{автономії}} = \frac{Dz - Td - Tm}{D_z}, \qquad (2)$$

де D_z – загальні доходи зведеного бюджету;
T_d – трансферти з державного бюджету;
T_m – трансферти з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетами.

Характеризує рівень децентралізації, фінансової самостійності території та її спроможність здійснювати бюджетну політику без критичної залежності від рішень центральних органів влади.

В табл. 1 наведено діапазон значень наведених коефіцієнтів та їх якісну інтерпретацію з погляду оцінювання фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Таблиця 1

Критерії оцінювання фінансової стійкості місцевих бюджетів

Діапазон значення		Рівень фінансової самодостатності та фіскальної автономії	Характеристика стану місцевого бюджету та ступеня автономії
$K_{\text{покриття}}$	> 0,65	Високий	Бюджет є фінансово стійким. Високий ступінь децентралізації. Громада/регіон має потужну власну економічну базу та мінімально залежить від регуляторних рішень центральної влади і кон'юнктури державного бюджету.
$K_{\text{автономії}}$	> 0,60		
$K_{\text{покриття}}$	0,50-0,65	Середній (достатній)	Оптимальний баланс доходів і видатків бюджету. Оптимальний рівень автономії. Власні доходи забезпечують фінансування базових публічних послуг, проте інвестиційні програми та капітальний розвиток потребують залучення трансфертів чи кредитів.
$K_{\text{автономії}}$	0,40-0,60		
$K_{\text{покриття}}$	0,30-0,49	Низький (дотаційний)	Фінансова стійкість під загрозою. Фіскальна спроможність обмежена. Система місцевих фінансів суттєво залежить від централізованої фінансової підтримки. Місцевий бюджет спроможний функціонувати лише за умови стабільного виконання державного бюджету.
$K_{\text{автономії}}$	0,25-0,39		

Продовження таблиці 1

$К_{покриття}$	< 0,30	Критичний (залежний)	Фінансова деструкція. Повна втрати автономії. Характерний стан для прифронтових територій через руйнування податкової бази; життєздатність громади/регіону майже повністю утримується за рахунок трансфертів з державного бюджету.
$К_{автономії}$	< 0,25		

Джерело: авторська розробка.

Систематизуємо досліджувані регіони за рівнем залежності від трансфертної підтримки з державного бюджету (рис. 2–7). Наведена графічна візуалізація індикаторів фінансової стійкості місцевих бюджетів прифронтових регіонів дає можливість оцінити наявні пропорції між самостійно зробленими територіальними громадами регіону коштами і безповоротною допомогою ззовні.

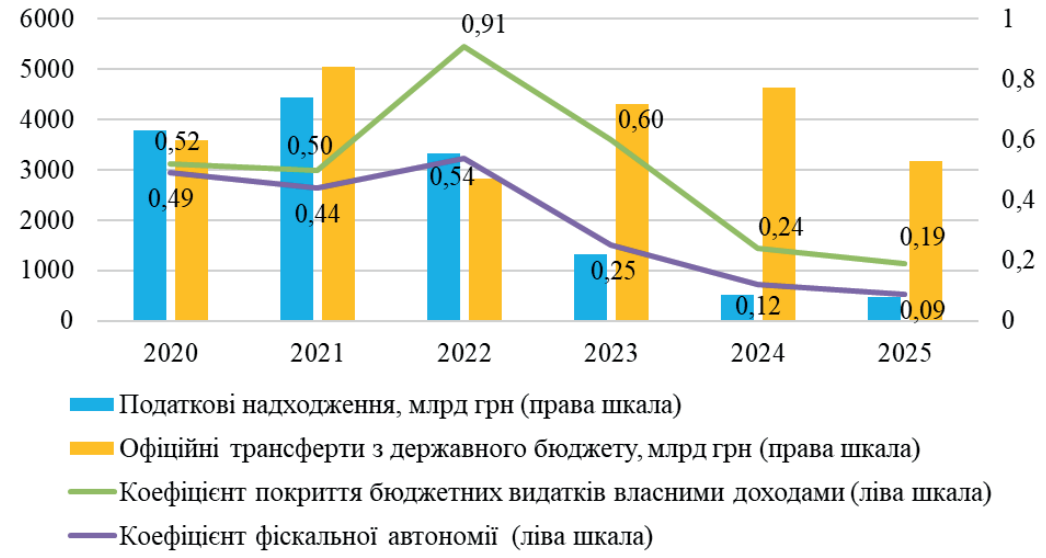

Рис. 2. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Луганської області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

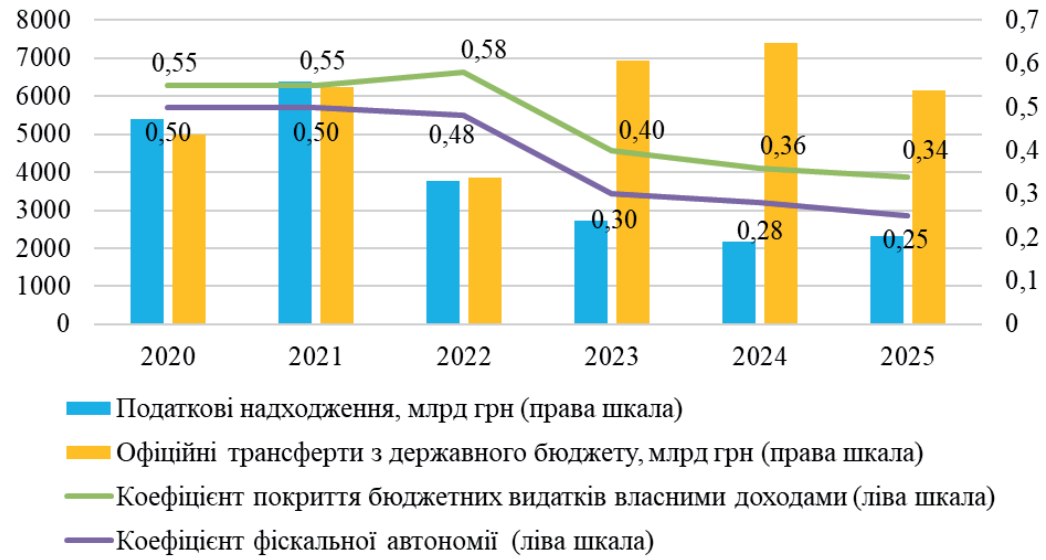

Рис. 3. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Херсонської області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

Як свідчать дані рис. 2–7, у 2024–2025 рр. найгіршою об'єктивно є ситуація в регіонах з найбільшою часткою тимчасово окупованих територій.

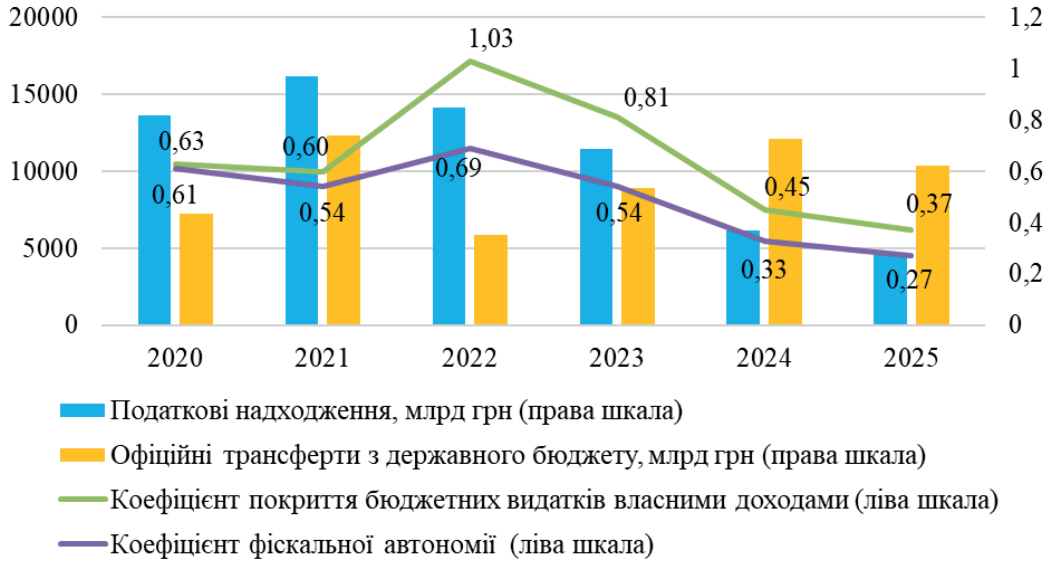

Рис. 4. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Донецької області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

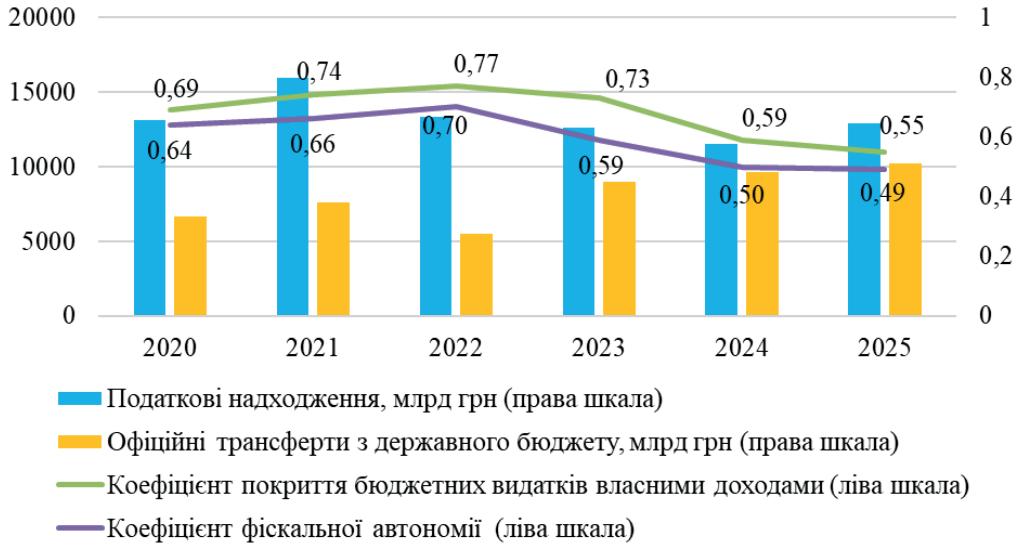

Рис. 5. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Запорізької області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

Так, в Луганській області обидва коефіцієнти знаходяться в діапазоні «критичний (залежний)», а обсяги трансфертів з державного бюджету у 7–8 разів перевищують обсяг мобілізованих податкових надходжень.

В діапазоні «низький (дотаційний)» за рівнями фінансової самодостатності та фіскальної автономії перебувають територіальні громади у Херсонській і Донецькій областях з перевищенням обсягів отриманих трансфертів над зібраними податками у 2–3 рази.

«Середній (достатній)» рівень фінансової стійкості за обома розрахованими коефіцієнтами демонструє Запорізька область. Відповідно для цього регіону фінансова підтримка з державного бюджету втрачає домінантне значення, адже обсяги власних податкових надходжень перевищують трансфертні показники у 1,2–1,3 рази.

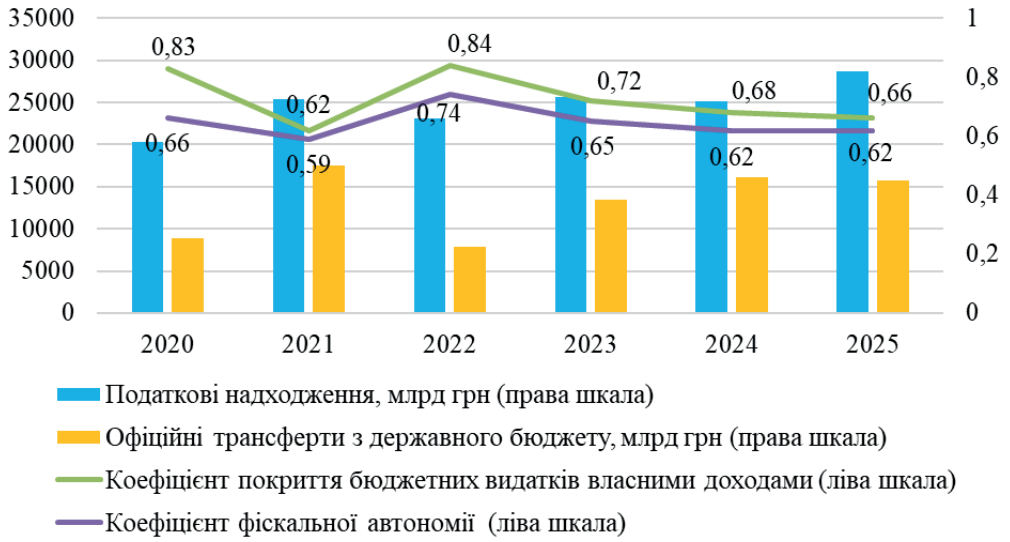

Рис. 6. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Харківської області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

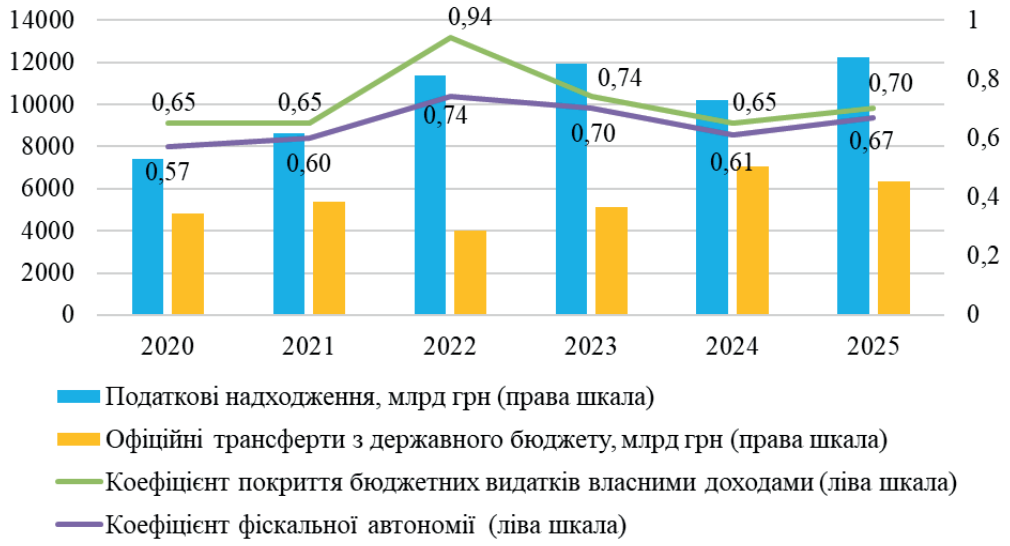

Рис. 7. Індикатори фінансової стійкості місцевих бюджетів Миколаївської області у 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за [10].

Харківська та Миколаївська області, незважаючи на безпекові ризики наближення до лінії бойового зіткнення та системні виклики відновлення деокупованих територій, мають доволі сильні позиції щодо фінансової самодостатності та фіскальної автономії – «високий» рівень за обома коефіцієнтами з переважанням податкових надходжень над дотаціями і субвенціями з державного бюджету у 1,4–1,9 рази.

Висновки. Отже, прифронтові регіони мають доволі диференційовані показники фінансової стійкості (від повної фінансової деструкції і трансфертної залежності на Луганщині до відносної автономії та збереження фіскального імунітету на Харківщині й Миколаївщині), рівень яких залежить від структури місцевої економіки, масштабів руйнувань економічної інфраструктури, обсягу податкової бази, інтенсивності військових операцій, а також від ефективності використання міжбюджетних трансфертів та здатності місцевої влади забезпечувати гнучке управління місцевими фінансами в період воєнного стану.

В цьому контексті особливої актуальності набуває проблематика забезпечення фінансової стійкості вже на рівні територіальних громад, оскільки саме вони є ключовою ланкою підтримання соціально-

економічної стабільності, надання базових публічних послуг та відновлення локального економічного потенціалу в умовах воєнних і повоєнних трансформацій.

З огляду на зазначене доцільно виокремити стратегічні напрями зміцнення фінансової стійкості територіальних громад, представлені на рис. 8.

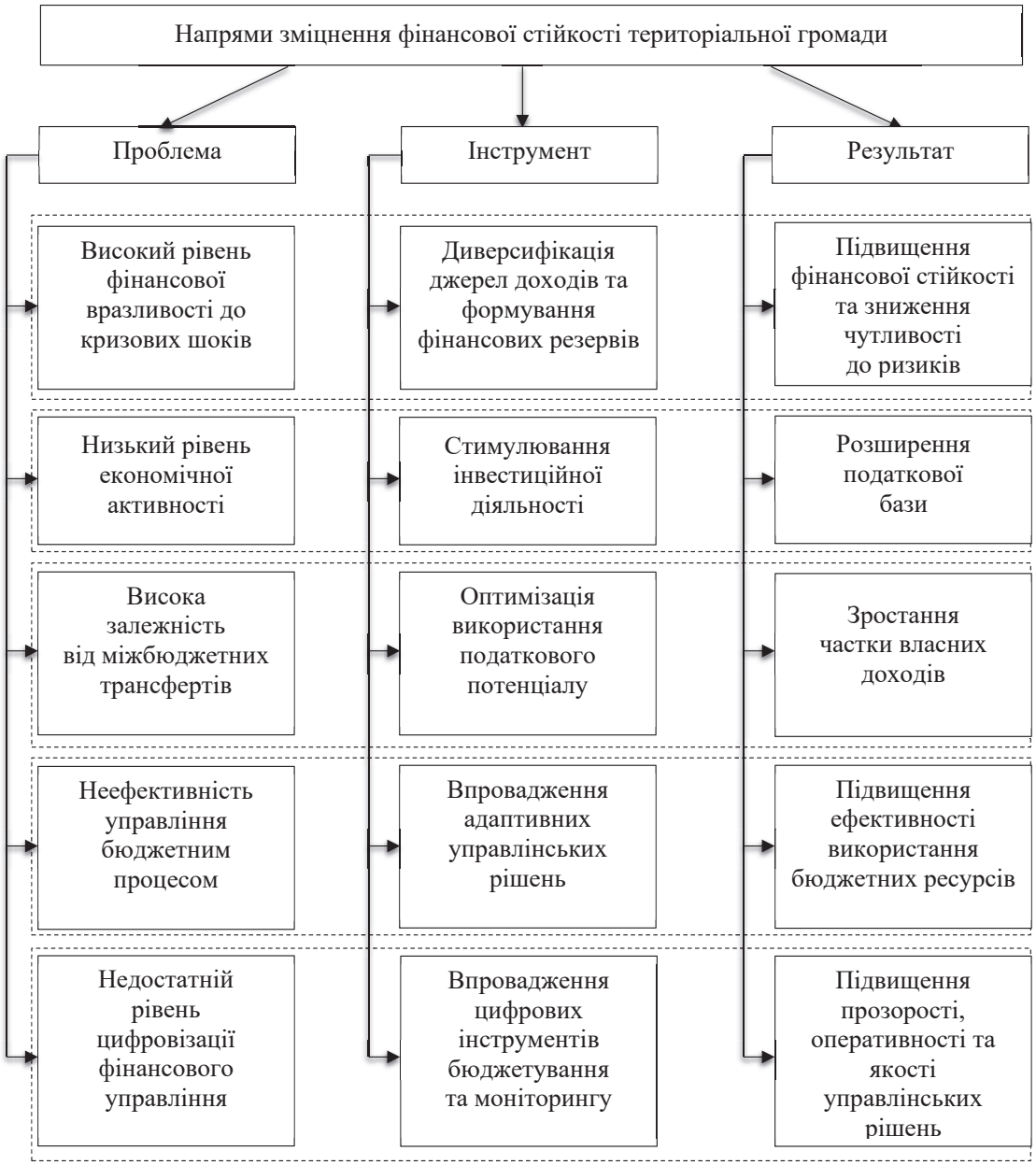

Рис. 8. Напрями зміцнення фінансової стійкості територіальної громади

Джерело: авторська розробка.

Підсумовуючи, зазначимо, що фінансова стійкість територій в умовах безпекових викликів воєнного стану є інтегральною характеристикою, яка насамперед поєднує інституційну суб'єктність (фіскальну автономію) та здатність території самостійно забезпечувати фінансування своїх потреб на основі власної дохідної бази (фінансову самодостатність). Уніфікація критеріїв оцінювання за допомогою коефіцієнтів покриття видатків та фіскальної автономії дозволила побудувати чітку шкалу ідентифікації фінансової стійкості прифронтових регіонів, яка безпосередньо корелює з віддаленістю від лінії бойового зіткнення та часткою тимчасово окупованих територій.

Водночас проведений аналіз засвідчив, що навіть в умовах високої турбулентності окремі прифронтові регіони зберігають відносну фінансову стійкість завдяки наявності диверсифікованої економічної структури, функціонуванню критично важливих секторів економіки, ефективній системі міжбюджетного

вирівнювання та здатності органів місцевого самоврядування оперативно адаптувати бюджетну політику до динамічних безпекових викликів. Отже, фінансова стійкість територій у кризових умовах визначається не лише обсягом наявних ресурсів, а й інституційною гнучкістю, якістю управлінських рішень та спроможністю забезпечувати безперервність фінансування базових суспільних потреб.

Стратегічними орієнтирами зміцнення фінансової стійкості та мінімізації трансфертної залежності як окремих територіальних громад, так і регіонів в цілому в період війни та повоєнної відбудови має стати диверсифікація джерел доходів, стимулювання локальної інвестиційної діяльності для розширення податкової бази, оптимізація видатків через підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, а також впровадження і вдосконалення цифрових інструментів адаптивного моніторингу та прозорого бюджетування.

Література:

1. Шматковська, Т., Чиж, Н. (2025). Фінансова стійкість територіальних громад в умовах війни та в повоєнний період. *Економіка та суспільство*, 82. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-74

Shmatkovska, T., & Chyzh, N. (2025). Finansova stiikist terytorialnykh hromad v umovakh viiny ta v povoiennyi period [Financial sustainability of territorial communities under war conditions and in the post-war period]. *Ekonomika ta Suspilstvo* [Economy and Society], 82. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-74 [in Ukrainian].

2. Голинський, Ю., Нурієва, В. (2023). Фінансова спроможність громад під час повномасштабної війни. *Економіка та суспільство*, 55. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-41

Holynskyi, Yu., & Nurieva, V. (2023). Finansova spromozhnist hromad pid chas povnomasshtabnoi viiny [Financial capacity of communities during a full-scale war]. *Ekonomika ta Suspilstvo* [Economy and Society], 55. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-41 [in Ukrainian].

3. Табачук, А.Я., Капленко, Г.В. (2025). Роль фінансової стійкості територіальних громад у забезпеченні повоєнного розвитку України. *Фінансовий простір*, 2 (56), 97-103.

Tabachuk, A. Ya., & Kaplenko, H. V. (2025). Rol finansovoi stiikosti terytorialnykh hromad u zabezpechenni povoiennoho rozvytku Ukrainy [The role of financial sustainability of territorial communities in ensuring the post-war development of Ukraine]. *Finansovyi Prostir* [Financial Space], 2 (56), 97-103 [in Ukrainian].

4. Кужелєв, М.О., Нечипоренко, А.В., Стабіас, С.М. (2026). Фінансова спроможність територіальних громад в умовах війни та асиметрій фіскального простору держави. *Ефективна економіка*, 1. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.21

Kuzheliev, M. O., Nechyporenko, A. V., & Stabias, S. M. (2026). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad v umovakh viiny ta asymetrii fiskalnoho prostoru derzhavy [Financial capacity of territorial communities in the conditions of war and asymmetries of the state fiscal space]. *Efektyvna Ekonomika* [Efficient Economy], 1. https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.21 [in Ukrainian].

5. Возняк, Г.В., Сороковий, Д.О. Територіальні громади в умовах війни в Україні: стан, особливості функціонування та розвитку. *Фінансовий простір*, 1, 20-33. DOI: https://doi.org/10.30970/fp.1(55).2025.203536

Vozniak, H. V., & Sorokovyi, D. O. (2025). Terytorialni hromady v umovakh viiny v Ukraini: stan, osoblyvosti funktsionuvannia ta rozvytku [Territorial communities under war conditions in Ukraine: State, features of functioning and development]. *Finansovyi Prostir* [Financial Space], 1, 20-33. DOI: https://doi.org/10.30970/fp.1(55).2025.203536 [in Ukrainian].

6. Казюк, Я., Венцель, В., Герасимчук, І. (2024). Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. *Портал «Децентралізація».* <https://decentralization.ua/news/17881>. (2026, травень, 25).

Kaziuk, Ya., Ventsel, V., & Herasymchuk, I. (2024). *Otsinka finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad za pidsumkamy 2023 roku* [Assessment of financial capacity of territorial communities based on the results of 2023]. *Portal «Decentralization»*. <https://decentralization.ua/news/17881>. (2026, May, 25). [in Ukrainian].

7. Сідельникова, Л.П. (2024). Сучасні виклики та новітні асиметрії фіскального простору держави. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 20 (1), 293-305. https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305

Sidelnykova, L. P. (2024). Suchasni vyklyky ta novitni asymetrii fiskalnoho prostoru derzhavy [Modern challenges and latest asymmetries of the state fiscal space]. *Aktualni Problemy Rozvytku Ekonomiky Rehionu* [Actual Problems of Regional Economic Development], 20(1), 293-305. https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305 [in Ukrainian].

8. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 р. № 376. Дата оновлення: 07.04.2026. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>. (2026, квітень, 07).

Pro zatverdzhennia Pereliku terytorii, na yakykh vedutsia (vedysia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoiu Federatsiieiu: Nakaz Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy vid 28.02.2025 r. No. 376 [On approval of the List of territories where hostilities are being (were) conducted or temporarily occupied by the Russian Federation: Order of the Ministry for Development of Communities and Territories of Ukraine dated February 28, 2025, No. 376] *Verkhovna Rada of Ukraine*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>. (2026, April, 07). [in Ukrainian].

9. Україна. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення. RDNA4, лютий 2022 – грудень 2024. *Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй.* 2025. <https://documents1.

worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf>. (2026, квітень, 07).

Ukraina. Shvydka otsinka zavdanoi shkody ta potreb na vidnovlennia. RDNA4, liutyi 2022 – hruden 2024 [Ukraine. Rapid damage and needs assessment (RDNA4), February 2022 – December 2024]. *World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations.* 2025. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf>. (2026, April, 07). [in Ukrainian].

10. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Open Budget*. <https://openbudget.gov.ua>. (2026, квітень, 15).

Zvitnist pro vykonannia Zvedenoho biudzhetu Ukrainy [Reporting on the execution of the Consolidated Budget of Ukraine]. *Open Budget.* <https://openbudget.gov.ua>. (2026, April, 15). [in Ukrainian].